

HAŁDA POPRZEMYSŁOWA
– OBIEKT OBSERWACJI PROCESÓW BIOLOGICZNYCH

ADAM ROSTAŃSKI

Uniwersytet Śląski, Wydział Biologii i Ochrony Środowiska, 40-032 Katowice, ul. Jagiellońska 28

POST-INDUSTRIAL SPOIL HEAP AS THE OBJECT
OF THE BIOLOGICAL INVESTIGATIONS

Regiony zdominowane przez przemysł surowcowo-wydobywczy i przetwórczy charakteryzują się znacznym przekształceniem powierzchni ziemi oraz dużym arealem zdewastowanych terenów poeksploatacyjnych i składowisk różnego typu odpadów. Funkcjonowanie w środowisku znacznych powierzchni zwałowisk odpadów stanowi jeden z podstawowych problemów rewitalizacji i zagospodarowania regionów uprzemysłowionych. Właściwe rozpoznanie, inicjowanie i wykorzystanie procesów biologicznych zachodzących na terenach poprzemysłowych stanowić powinno podstawę nowoczesnego planowania zabiegów rekultywacyjnych i zagospodarowania takich obszarów.

Od szeregu lat, przez przedstawicieli różnych dyscyplin nauki, prowadzone są badania zjawisk przyrodniczych na terenach poprzemysłowych. Koniecznym wydawało się stworzenie między nimi forum wymiany doświadczeń. W związku z tym w dniach 11–12 czerwca 2002 roku zorganizowano w Katowicach konferencję naukową pt. „Hałda Poprzemysłowa – Obiekt Obserwacji Procesów Biologicznych”, która zgromadziła przedstawicieli świata nauki z różnych ośrodków z całego kraju (Katowice, Warszawa, Krakowa, Wrocławia, Poznania i Zabrze).

Problematyka organizowanej konferencji dotyczyła terenów poprzemysłowych – jako miejsc, gdzie zachodzi wiele procesów regeneracji i renaturyzacji przyrody nieożywionej i ożywionej. Zadaniem konferencji było zwrócenie uwagi na spontaniczne procesy odnowy biologicznej zwałowisk poprzemysłowych oraz roli tych obiektów w krajobrazie kulturowym regionu, jako swoistych zabytków dawnej działalności przemysłowej.

Organizatorami Konferencji byli: Katedra Botaniki Systematycznej Wydziału Biologii i Ochrony Środowiska Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach oraz Oddział Śląski Polskiego Towarzystwa Botanicznego. W skład rady naukowej weszli przedstawiciele Organizatorów – pracownicy Uniwersytetu Śląskiego: prof. dr hab. Krzysztof Rostański – Kierownik Katedry Botaniki Systematycznej, doc. dr hab. Ryszard Ciepał

z Katedry Ekologii, jednocześnie będący prezesem Śląskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Botanicznego, dr Adam Rostański – inicjator konferencji. Wśród pozostałych członków rady wymienić należy: prof. dr hab. Małgorzatę Wierzbicką z Uniwersytetu Warszawskiego, Przewodniczącą Oddziału Warszawskiego Polskiego Towarzystwa Botanicznego oraz doc. dr hab. inż. Annę Patrzalek z Instytutu Podstaw Inżynierii Środowiska PAN w Zabrze.

Do programu konferencji zgłoszono 19 referatów oraz 27 prezentacji posterowych, zgrupowanych w kilku blokach tematycznych:

- ekologiczne i krajobrazowe konsekwencje wydobycia surowców i składowania odpadów;
- tereny poeksploatacyjne i zwałowiska odpadów jako specyficzne siedliska życia;
- wpływ toksycznych odpadów na procesy życiowe roślin i zwierząt;
- rekultywacja i zagospodarowanie biologiczne zwałowisk odpadów przemysłowych.

Referatowe bloki tematyczne zamykała dyskusja podsumowująca poszczególne referaty, która towarzyszyła także sesji posterowej.

12 czerwca 2002 roku w drugim dniu konferencji odbyła się sesja terenowa, w miejscach dawnego wydobycia i składowania odpadów (Świętochłowice – Chropaczów – teren hałdy pohnitriczej; Przechlebice koło Gliwic – teren zwałowiska odpadów pogórnich; dawne wyrobiska po wydobyciu rud srebra i ołowiu – „Planeta” w okolicach Tarnowskich Gór; hałda dolomitowa – „Sucha Góra” w Bytomiu Bobrownikach).

W trakcie obrad konferencji i sesji terenowej doszło do spotkania i wymiany poglądów przedstawicieli różnych dyscyplin nauki (biologia, szeroko rozumiana ekologia, rolnictwo, geologia, geografia), praktyki i zarządzania. Stwierdzono, że poza zagrożeniami ekologicznymi jakimi są tereny składowisk odpadów przemysłowych, charakteryzuje je swoista i dość bogata flora i fauna, pojawiająca się w tych miejscach spontanicznie. Obiekty, a w szczególności stare zwałowiska odpadów poeksploatacyjnych i powydobywczych, stanowić mogą miejsca obserwacji przyrodniczych procesów renaturyzacyjnych, będąc godnymi ochrony jako swoiste zabytki kultury przemysłowej regionu i laboratoria terenowe.

Efektom konferencji powinno być upowszechnienie w regionie i w kraju ekologicznych problemów związanych z istnieniem, funkcjonowaniem, rekultywacją i zagospodarowaniem zwałowisk odpadów przemysłowych. Jednym z rezultatów konferencji była propozycja cyklicznych spotkań naukowych w różnych ośrodkach badawczych kraju, poświęconych problematyce badania zjawisk przyrodniczych na terenach zanieczyszczonych odpadami przemysłowymi. Wymiernym efektem konferencji jest przygotowanie materiałów do publikacji naukowych, stanowiących zawartość niniejszego zeszycu.